
Lokalt rom for universelle ideer om bærekraft?

v/Kirsten Paaby, pedagog og leder PS Paaby Prosess – EDU-ACTION, Norge og Mikaela Vasstrøm, førsteamanuensis ved Institutt for Global Utvikling og Samfunnsplanlegging, Universitet i Agder og Seniorforsker ved Agderforskning/NORGE

Denne artikkelen oppsummerer læring fra prosjektet [Mobilisering lokalt for FNs bærekraftsmål](#) og refleksjoner om lokalt arbeid med FNs bærekraftsmål. Artikkelen tar utgangspunkt i en workshop med Ellingsrud Parselhage. Vi vil gjennom en beskrivelse og analyse av prosessen løfte frem noen almene diskusjoner om hvordan det kan arbeides konkret i lokalsamfunn med allmenne universelle verdier. Vi trekker spesielt frem hvordan workshoppen fungerte som rom for å utvikle felles tanker om konkret utvikling av et sted og hvordan FNs bærekraftsmål dannet en bredere almen ramme for å adressere bærekraft og stedsutvikling. (Prosjektet er støttet med midler fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Vedlegg til artikkelen er en protokoll fra workshoppen og en beskrivelse av kafedialogen som metode.)

Bakgrunn for workshop og prosjektet

Verdenssamfunnet har blitt enige om 17 mål for en mer bærekraftig framtid. De er universelle og gjelder både ute og hjemme. Flere norske kommuner har satt seg som mål å bruke bærekraftmålene som referanseramme i sitt arbeid med kommuneplanen. Mål nr. 11 *Bærekraftige byer og samfunn* og mål nr. 17 *Samarbeid for å nå målene* bygger opp under bærekraftensynet i plan- og bygningslovens formålsparagraf. I følge delmål 11.3 skal det innen 2030 oppnås “en mer inkluderende og bærekraftig urbanisering med mulighet for en integrert og bærekraftig bosettingsplanlegging og -forvaltning som gir **medbestemmelse** i alle land.” En indikator for oppnåelsen av dette er blant annet: “Proportion of cities with a **direct participation structure of civil society in urban planning and management that operate regularly and democratically.**” ([“Indikatorer til FNs bærekraftsmål”](#) s. 67)

Et annet delmål, 11.7 handler om at man innen 2030 skal “sørge for allmenn tilgang til trygge, inkluderende og lett tilgjengelige grøntområder og offentlige rom, særlig for kvinner barn og eldre samt personer med nedsatt funksjonsevne”.

I tillegg til politikktutforming ovenfra er resultatet avhengig av ny kunnskap, holdninger og handlinger, som utvikles på lokalt plan der folk bor og lever sine hverdagsliv. Målet med prosjektet var derfor å utvikle diverse workshopdesign og kreativt pedagogisk materiale som norske kommuner og sivilsamfunn kan bruke i sitt arbeid med å engasjere og mobilisere befolkningen i det lokale arbeidet med bærekraftmålene. Vårt

fokus i prosjektet har ikke vært å se på plansystemet i stort men på den dimensjonen som handler om innbyggernes deltakelse i bærekraftige omstillingsprosesser og hvordan det kan knyttes til deres hverdagsliv.

Gjennom prosjektet fikk vi kontakt med Ellingsrud parsellhage (Oslo) blant annet ved initiativtaker og daglig leder Anne Grete Orlie. Det viste seg at timingen for test av en workshop passet inn i planene for en videreutvikling av parsellhagen.

Lokalt rom for universelle ideer om bærekraft?

Bærekraft er et stort universelt og abstrakt begrep. Det er igjen kommet høyt på den internasjonale dagsorden og har derigjennom også påvirket nasjonal og lokal politikktutforming. Parisavtalen om klima¹ og FNs bærekraftsmål er internasjonale politiske rammeverk som på ulike måter påvirker hvordan vi tenker hva lokal politikk og utvikling skal svare på². Det har også fått økt fokus på både statlig og kommunalt plan fordi Norge skal rapportere på ulike indikatorer til FN. Bærekraft er dermed blitt et sentralt begrep i nasjonale meldinger til stortinget³ og i nasjonale forventninger til kommunal og fylkeskommunal planlegging⁴.

Det er mange diskusjoner om hvordan man kan «oversette» og «lokalisere» disse abstrakte målene. Det kan diskuteres om det er gjennom sterkere regulering og mer direkte styring av myndigheter, eller gjennom økt fokus på ny teknologi, eller om det er gjennom økonomiske insentiver for markedskrefter (og borgere) til at handle mer «grønt». Det er mye litteratur som diskuterer og kritiserer disse tilnærminger til bærekraft og utvikling, og peker på at vi egentlig forsøker å løse problemene på samme måte som de ble skapt (Meadowcraft et al. 2012; Nielsen et al. 2010) eller at det er vanskelig å oversette abstrakte begrep til eksisterende lokal politikk uten å åpne rom for konflikt (Vasstrøm et al, 2017).

En annen vei inn i disse diskusjoner er å utforske hvordan man fra det konkrete lokale nivå kan adressere det universelle almene. Er det mulig å ta utgangspunkt i eksisterende meningsfylt hverdagspraksis – som f.eks. en parsellhage, et nabolag eller en bydel - og derfra undersøke ideer og forme visjoner for en utvikling som forholder seg til noen almene ideer og universelle verdier om bærekraft?

Et slikt *utgangspunkt* handler ikke om å ignorere ekspertkunnskap, nasjonale mål og verdier eller internasjonal politikk og standarder. Det er et *utgangspunkt* som handler

¹ <https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Miljoe-og-klima/Parisavtalen>

² Statistisk sentral Byrå har utviklet indikatorer for hvert av SDG målene: https://www.ssb.no/natur-og-miljo/artikler-og-publikasjoner/_attachment/337380?_ts=16109ab6150

³ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-20162017/id2539348/>

⁴ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonale-forventninger-til-regional-og-kommunal-planlegging/id2416681/>

om å oppfordre til og etablere et lokalt engasjement. Dermed er det selve deltakelsen som står i fokus og prosessen med å åpne for mobiliseringen av borgerne til å ta del i en bærekraftig samfunnsutvikling. For å skape et slikt utgangspunkt må det begynne der hvor borgerne finner det meningsfylt (Nielsen og Nielsen, 2006, 2016).

Ved å ta utgangspunkt i borgernes eget hverdagsliv og lokale praksis – kan det skapes et avsett for å etablere et rom for visjoner. Visjoner kan både handle om de konkrete individuelle og felles lokale praksiser, men også settes i relasjon til almene ideer om bærekraft. Det handler dermed om å skape et rom for deltakelse og dialog som både kan romme den hverdagslige og konkrete «livsmening» – og samtidig skape en refleksjonsramme som griper det «felles universelle» (Paaby 2011). Det felles universelle perspektiv handler dermed om å skape rom for visjoner om fremtiden som en felles horisont – og om å åpne for et holistisk verdensperspektiv hvor ikke bare mennesker – men også dyr, planter og miljøet som sådan tenkes med i visjonene.

Det neste avsnitt viser hvordan vi jobbet med dette deltakelses- og prosessperspektiv i praksis.

Et lokalt rom – med en universell ramme

Initiativet til å starte parsellhagen var begrunnet i en personlig tragedie og ønsket om å gi noe tilbake til lokalsamfunnet. Orlien opplevde det verste man som foreldre kan oppleve: å miste begge sine barn. Yngste sønnen, Kristian døde atten år gammel som offer for blind vold, hennes andre sønnen døde av kreft tjuesyv år gammel (Orlien A. G. 2016).

Ellingsrud parsellhage driftes i dag av *Foreningen til minne om Kristian og Øyvind*. Hagen ligger fritt og åpent tilgjengelig for alle i området. Samtidig som deltakerne kan dyrke egne grønnsaker legges det vekt på at hagen skal være en sosial møteplass for alle i nabolaget. Ellingsrud Idrettspark kombinerer idrett, rekreasjon og beplantning i et åpent grønt parkområde som er lett tilgjengelig med universal utforming i et bilfritt område. Det er nå 52 medlemmer som dyrker i pallekarmer på et 20x40 meters område. Parsellhagen samarbeider også med Aktivitetsskolen(AKS) ved Ellingsrudåsen barneskole i prosjektet "Grønne fingre". Deltakerne er barn på 1. 2. og 3. skoletrinn som kommer til hagen tre ganger i uken.

Parsellhagen følges av Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) i samarbeid med blant annet Fylkesmannen i Oslo og Bymiljøetaten i Oslo kommune. Det er i forbindelse med prosjektet «[Cultivating Public Spaces: urban agriculture as a basis for human flourishing and sustainability transition in Norwegian cities](#)». Formålet med prosjektet er å bidra med kunnskap om bærekraftig byutvikling ved å utforske hvordan urbant landbruk kan bidra til å øke livskvalitet i en kompakt by, og hvordan det systematisk kan integreres i urbane offentlige rom i Norge.

Driften av Ellingsrud Parsellhage er nå inne i sitt tredje året til glede for store og små beboere. Her er det blitt formidlet kunnskap om urban dyrking med fokus på biologisk og sosialt mangfold. Den nevnes som et forbildeprosjekt i Oslo kommunes plan om urbant landbruk og får stadig større oppmerksomhet. Hensikten med workshopen var å samle opp erfaringene og se inn i framtiden: Hvordan utvikler vi hagen videre. Med inspirasjon fra [FNs 17 bærekraftsmål](#) var oppfordringen å drøfte hvordan man som nabolag i arbeidet med parsellhagen kan bidra til å gjøre lokalsamfunnet på Ellingsrud "inkluderende, trygt, robust og bærekraftig", som det står i mål nr. 11.

Workshopen på Ellingsrud inviterte alle som hadde relasjon til parsellhagen – og andre som var interessert i bærekraftig lokal samfunnsutvikling. I tillegg til "kjernegruppen" som står bak driften ble det sendt invitasjoner til et større nettverk av lokale organisasjoner og foreninger, enkeltpersoner, samt den lokale skole og barnehage i tillegg til bydelsadministrasjon og lokalpolitikere. (Dette utviklingsarbeid er blant annet støttet med Grønne Midler fra bydel Alna.)

I første del av workshopen introduserte Anne Grete Orlien stedets og hagens historie og utvikling i form av en tidslinje. Det ga en konkret og lokal historisk (og personlig) ramme om workshopens tematikk og perspektiver. Deretter fikk alle deltakere mulighet for å si et par ord om deres tilknytning til hagen og stedet – og hvorfor de var kommet. Det var flere ulike perspektiv på hvorfor man ønsket å delta på workshopen: for å lære om dyrking, for å være sammen med andre, for å ta vare på skaperverket, for å undersøke hvordan skolen/AKS (Aktivitetsskolen) kunne samarbeide med parsellhagen. Noen kom fra andre koloni/parsellhager og ville lære mer om Ellingsrud og se på muligheter for samarbeid. Felles for alle var at de ønsket å lære mer om natur og mennesker – og muligheten for å utvikle disse felleskaper. Introduksjonene og presentasjonene skapte et felles utgangspunkt om både individuelle og felles «livsmeninger» med hagen som sted og praksis.

Dernest introduserte Kirsten Paaby rammen og prosessen for workshopen. Mikaela Vasstrøm presenterte sin rolle som aksjonsforsker og deltakende observatør.

Rammen handlet om FN's bærekraftsmål. Paaby introduserte de 17 ulike mål, og trakk spesielt frem fire mål - som var blitt valgt ut i samspill med Anne Grete Orlien og Lamis Atrach (medlem i "kjernegruppen"):

- Mål nr. 3: Sikre og fremme god helse for alle - forebygging og folkehelse
- Mål nr. 4: Sikre inkluderende og rettferdig kvalitetsutdanning for alle og fremme livslang læring
- Mål nr. 11 Gjøre byer og samfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige
- Mål nr. 15: Beskytte, gjenoppbygge og fremme bærekraftig bruk av jordas økosystemer

De globale målene – som ramme – ble presentert og illustrert med fysiske bokser og plakater. Målene var dermed fysisk tilstede hele tiden i workshop rommet – og ved hvert kafébord.

Prosessen

Prosessen var planlagt som en kafedialog. Det var fire borde med definerte tema, og hver bord hadde en kafévert (kjernegruppen i parsellhagen – som var blitt instruert i sin rolle som kafévert kort før selve workshopen). De andre deltakere sirkulerte mellom bordene med ca. 15-20 min. intervaller.

Det var tre enkle regler om rammen for dialogen ved bordet. Prosessleder Paaby introduserte dette som "kafé-etikette" (dette stod også på et lite skilt ved hvert bord som en påminnelse):

- ✓ LYTTE SAMMEN for dypere spørsmål og innsikt
- ✓ DELTA med dine tanker og erfaringer
- ✓ LYTTE for å forstå
- ✓ SAMMENSETTE ideene

Selve prosessen hadde dermed også en «universell» deltakelsesdemokratisk ramme og plass til ulike meninger. Alle deltakere hadde mulighet for å komme med sine innspill til alle temaene – også selv om de kanskje var motstridene.

Bordtemaet hadde et konkret lokalt spørsmål om fremtidige visjoner for Ellingsrud Parsellhage og deretter en beskrivelse av en av de fire utvalgte FN bærekraftsmål.

- Tema 1. Ellingsrud parsellhage – et trygt, inkluderende og lett tilgjengelig grøntområde (Mål 11)
- Tema 2. Ellingsrud parsellhage – fremmer trivsel og god helse (Mål 3)
- Tema 3. Ellingsrud parsellhage – en arena for praktisk læring om bærekraftig utvikling. Kompetansebygging på tvers av generasjoner (Mål 4)
- Tema 4. Ellingsrud parsellhage – fremmer biologisk mangfold og kretsløpstenkning (Mål 15)

I første runde ble det satt fokus på framtiden - her ble deltakerne oppfordret til å la ønsker og fantasien blomstre og spørsmålet relatert til hvert enkelt tema var: Hva slags utvikling av parsellhagen og vårt lokalområde ser vi for oss? Hvor ønsker vi å være om 10 år – hva er vår visjon?

I annen runde ble det spurt: Hva er de "gylne" skritt som kan bringe oss til den ønskede framtiden? I tredje og siste runde spurte vi: Hvilket konkrete skritt og planer er det mulig å sette opp fra nå av og frem over mot 2019 – hvor Oslo er Europas miljøhovedstad.

Dermed knyttet prosessen de konkrete lokale visjoner sammen med en større ramme for samfunnet og mer universelle perspektiver for utvikling. Denne visjonære – eller utopiske del av workshopen er inspirert av Fremtidsverkstedet som ble utviklet av Robert Jungk og Nobert Müllert (1987) og videre utviklet av Nielsen, Nielsen og Paaby (1988)⁵. Det handler om å engasjere og myndiggjøre deltakerne til å tenke utopisk som en del av et mulig og realistisk fremtidsbilde. Dermed kan visjoner og ønsker også forstås som en del av virkeligheten.

Alle temaene og stikkord for fremtiden ble presentert av kafévertene (og med mulighet for innspill fra andre) i plenum (se protokoll). Dermed ble alle diskusjoner og innspill del av en «felles offentlighet» og felles referanseramme for videre handling.

Siste del av workshopen fokuserte på å definere noen konkrete «første skritt» for handling. Deltakerne tok utgangspunkt i diskusjoner og tanker fra bordenes tema og skulle oversette disse til konkrete handlinger. Dette forsøker dermed å åpne dialogen og den refleksive prosessen for konkrete aktiviteter og første skritt for handling.

Konkrete diskusjoner om universelle tema

Workshopen på Ellingsrud skapte et rom for å tenke og utvikle perspektiver om det felles – både i helt konkret forstand til parsellhagen som det materielle stedet og de relasjoner som oppstår mellom mennesker og natur, men også i mer allmenn forstand om ønsker og ideer om god utvikling for fremtiden. Man kan si at workshopen representerer en åpning for å adressere lokale visjoner om bærekraft på en deltakelsesdemokratisk arena (Vasstrøm, 2016).

Presentasjonene fra deltakerne viste at det var flere ulike perspektiv på hvorfor man ønsket å delta, men de var alle relatert til en konkret mening i deres eget liv og hverdag. Deltakelsen handlet dermed om å bidra og diskutere noe som opplevdes som meningsfylt (på ulike måter). På tvers av disse presentasjoner viste det seg samtidig noe universelt felles. Det viste et ønske om å lære mer om natur og mennesker – og muligheten for å utvikle disse relasjoner. Workshopen skisserte dermed hvordan parsellhagen nå og i fremtiden ses som en form for «fellesgjørende» prosess. Det felles i en slik prosess handler både om naturen som en del av lokal samfunnet – og om det felleskap som kan utvikles og ønskes mellom mennesker som er knyttet til parsellhagen og potensielt nye deltakere.

Den tematiske kafédialogen viste at deltakerne på hvert tema adresserte noen helt konkrete temaer om utvikling og forandring for parsellhagen som sted og samarbeidet rundt den. Men samtidig også almene perspektiver om bærekraft. I det følgende vil vi kort illustrere hvordan **sosiale, kulturelle og økologiske aspekter av bærekraft** ble adressert som helt konkrete visjoner om framtiden i parsellhagen.

⁵ <http://old.idebanken.no/Tilbud/Framtidsverksted.htm>

Perspektiver om det **sosiale** – som mellommenneskelige relasjoner og lokalsamfunn var tydelig på alle kafébordene. Disse handlet om å inkludere flere i hagens felleskap. Både gjennom dyrkningsfellesskap men også som besøkende. Det ble diskutert hvordan flere ulike grupper på Ellingsrud kunne inviteres til å delta i hagen. Det ble trukket fram at hagen skulle være et sted hvor man kunne være på tvers av alder, religion, kultur eller klasse. Helt konkret kom det ideer om å invitere grupper av unge og eldre som på ulike måter var «utenfor» dagliglivet i lokalsamfunnet. Det ble trukket frem at det kan være vanskelig å komme til en hage – men at en type «fadder»-ordning kanskje ville gjøre tersklene for å delta i hagen lavere. For å inkludere flere voksne ble det også diskutert at involvering av barn gjennom skole og/eller AKS ville kunne være en viktig vei til på sikt å inkludere flere foreldre i arbeidet. Det ble også diskutert hvordan man kunne inkludere en større offentlighet ved å lage «felles» plante kasser som alle forbigående eller beboere i området kunne ta fra. Det var ideer om hvordan man kunne lage plantekasser og skilting fra t-bane stasjonen som kunne lede folk frem til hagen – og samtidig være en slags «pollinator» passasje.

Perspektiver om det **kulturelle** viste seg i workshopen gjennom ideer om utveksling av dyrkningstradisjoner, plantekunnskap og forståelse av hager. Hagen ble dermed trukket frem som en arena for læring mellom ulike kulturforståelser av naturen og et rom for å gjenetablere en respekt for naturen. Det ble diskutert at det å samle mennesker med mange ulike bakgrunner gjorde at man fikk flere nye ideer til hva som kunne dyrkes, hvordan det burde dyrkes og hvordan det kunne brukes. Som del av dette ble også ideer om kjøkken og felles matlaging trukket frem som en meningsfylt og givende aktivitet. Disse perspektiv handlet dermed også – i universell forstand - om den (fler)kulturelle tilknytning til mat – gjennom dyrkning og konsum – og om styrkingen av den respekt for naturen det ligger i denne erkjennelsen av gjensidig avhengighet.

Perspektiver om **miljø og økologi** ble primært adressert på bordet med temaet om biologisk mangfold og kretsløp. På de andre tema lå det implisitt som en del av det konkrete utgangspunkt – parsellhagen. På dette bordet ble miljø og økologi satt direkte i sentrum – i relasjon til det konkrete utgangspunktet – parsellhagen. Det ble presentert mange ideer om mangfold og biodiversitet. Det handlet om hvordan hagen kunne bidra til å støtte plante- og insektdiversitet og dyreliv. Det ble også diskutert hvordan hagen kunne etablere bedre kretsløp mellom produksjon, forbruk og gjenvinning. Her ble det både snakket om plantediversitet (produksjon), marked og kjøkken (forbruk) og kompostering (gjenvinning). Det ble også diskutert om muligheter for å videreutvikle hagen med flerårige arter som frukttrær og dyrehold. Temaet viste dermed at det var en stor bevissthet og ønske om å kunne utvide det lokale «øko-system» og lage mer bærekraftige koblinger mellom produksjon og forbruk.

På tvers av disse sosiokulturelle og miljømessige tema trådte **læring** frem som et helt sentralt begrep og omdreiningspunkt. I alle temaer ble det diskutert hvor viktig det var å

øke læring om og forståelser av naturen. Det var både rettet mot deltakerne selv og andre mulige deltakere. Det handlet både om å skape læring mellom deltakerne – dvs. lære av hverandre, men også om å få mer kunnskap utenfra både fra eksperter eller andre lokale foreninger. Spesielt når ideer om et mer **bærekraftig** samfunn ble diskutert ble viktigheten av læring trukket frem. Her var det særlig fokus på at det er viktig at den fremtidige generasjon får mulighet for å lære om naturen og menneske-natur relasjoner. Spesielt i praksis. Det var særlig fokus på å involvere den lokale skole, AKS og barnehager mer aktivt. Det ble diskutert hvordan hagen kunne bli en sosial arena for læring om bærekraft og økologiske kretsløp for disse institusjoner.

Perspektiver om **økonomi** var kun i liten grad tilstede på workshopen. Det var ingen som adresserte perspektiver om økonomisk vekst. Det var med andre ord ikke økonomi som ble ansett som et meningsfylt tema for utviklingen av parsellhagen. Man kan allikevel si at økonomi ble adressert som en form for husholdningsøkonomi – (Oikos). Dermed koblet økologi og økonomi seg i en form for sirkulært perspektiv om hvordan parsellhagen kunne understøtte et marked og/eller kjøkken - som igjen kunne bidra til å understøtte videre drift og utvikling av parsellhagen. Økonomi var dermed koblet til stedet og praksisen som en form for sirkulær tankegang og innvevd som del av det økologiske og menneskelige kretsløpet.

Overordnet sett viste denne workshopen at det med utgangspunkt i en konkret hverdagspraksis, på et konkret sted og med lokale innbyggere – er mulig å adressere bærekraft som et mer allment universelt perspektiv. Disse perspektiv var ikke koblet til individenes egen økonomiske vinning eller individuelle eierinteresser – men til en felles interesse på en allmenn grunn og med omsorg for både natur og menneskelige relasjoner.

Det var dermed en workshop som både fikk frem ideer og perspektiver om det **felles** som oppstår mellom menneske og natur gjennom arbeid med jord, (dyr) og planter, og det felles som oppstår mellom mennesker i et samarbeid. Med andre ord kan man dermed diskutere om workshopen viste vei mot en moderne urban ide om «**allmenningen**», både som materielt sted og produksjon – og som relasjonelt fellesskap.

På engelsk brukes begrepene "commons" og "commoning", om det materielle og prosessuelle perspektiv på det å «felles-gjøre» og «allmen-gjøre» (Clausen, 2016). På "energiøen" Samsø (i Danmark) har beboerne skapt et sterkt fellesskap omkring vedvarende energi. Erfaringene viser hvordan det er mulig at folk forvalter de felles ressurser – the commons - i et fellesskap. Et nytt begrep har oppstått ut fra de praktiske erfaringene med å forvalte våre felles ressurser: "fælledskap" på engelsk "commonity" (Hermansen og Nørretranders 2011). I dette ligger det noen helt sentrale etiske perspektiver for bærekraftig utvikling på lang sikt, som ikke bare handler om

individuelle menneskelige interesser eller nåtidens generasjon. De handler om planeten og fremtiden som et felles rom for både mennesker og ikke menneskelig eksistens.

Hvor går veiene videre?

Workshopen viste at deltakerne var opptatt av å understøtte hagen på lang sikt. Deres største eksisterende utfordring er trusselen om nedleggelse. Hagen har fått midlertidig tillatelse til drift fra kommunen for to år av gangen. Dermed er det på nåværende tidspunkt vanskelig å etablere mer permanente strukturer. Det var dermed vanskelig å utvide hagen med dyrkning av flerårige planter, og vanskelig å bygge og etablere rammer for et kjøkken eller kursrom.

Når deltakerne «så inn i fremtiden» og ble oppfordret til å tenke visjonært og utopisk – var det derfor ønsket om å videreutvikle hagens eksisterende område som stod i sentrum. Mange av deltakerne hadde tidligere diskutert muligheten for å overta et nedlagt husmannssted ”Enga” (eid av kommunen) som ligger i nærheten av parsellhagen. Disse tankene ble forsterket og videreutviklet på workshopen. De så for seg hvordan det her ville kunne etableres mange av de initiativer og handlingsforslag som ble beskrevet på de ulike tema i kafédialogen. Det var med andre ord en konkret ide om å kunne videre utvikle parsellhagen på et større sted – og kunne knytte flere eksisterende lokale foreninger til dette stedet. Dette stedet ville da kunne skape et «nav» og en felles arena for mange aktiviteter som nettopp også i et universelt perspektiv handler om bærekraftig lokalsamfunnsutvikling og FNs bærekraftsmål.

I et lengre perspektiv kan det være relevant å spørre om hvordan lokale myndigheter – og «systemet» kan bidra til å støtte slike borgerdrevne initiativer som adresserer mange allmenne bærekraftsperspektiver. Det vil på mange måter også utfordre kommunens selvforståelse i lokal samfunnsutvikling. Kanskje de også må tenke nytt om sin rolle i planlegging og utvikling av «bærekraft» fra den helt konkrete måte å involvere seg i et sted – til universelle perspektiver om deltakelsesdemokrati og myndiggjøring; en reorientering hvor lokale myndigheter legger til rette for ”at offentlige ansatte, borgere, bedrifter, institusjoner og andre aktører kan redefinere og eksperimentere med sine roller og lære nye måter å forholde seg til hverandre på.” (DRIFT 2014, Stiftelsen Idébanken 2016.)

Det kan være man også kan tenke kommunen som deltaker på borgernes «arena». Dermed er det ikke kommunen som inviterer til deltakelse for å lokalisere internasjonale bærekraftsmål. Det er faktisk borgerne som gjennom sin egen initierte praksis har skapt et engasjement og mobilisering for å tenke bærekraft i lokalsamfunnet – og kan invitere kommunen til å støtte og videreutvikle slike prosjekt over tid.

Referanser

Clausen, L.T., Hansen, H.P., Tind, E. (2010) Democracy and Sustainability – a lesson learned from modern nature conservation, in Nielsen et al. (eds.) *A new agenda for sustainability*, Farnham: Ashgate

Clausen, L.T., Re-inventing the commons – How action research can support the renewal of sustainable communities, (2016) H. P. N. Hansen, Nielsen, B.S. ; Sriskandarajah, N.; Gunnarsson, E. (eds) *In Commons, Sustainability, Democratization: Action Research and the Basic Renewal of Society.*, Routledge Oxon.

DRIFT (2014): Transition Management in an Urban Context - oversatt til norsk (2016) v/Stiftelsen Idébanken: [Transition Management i en urban kontekst](#). Veiledende manual.

Hermansen S. og Nørretranders T. (2011): Fælledskab, Samsø Energiakademi

Nielsen B.S., Paaby K., Aagard Nielsen K (1988): Fremtidsværksteder som foregrebet utopi i *Kontext 51*, København: Politisk Revy

Nielsen, B.S., Nielsen, K.A. (2006), En menneskelig natur – Aksjonsforskning for bæredygtighet og politisk kultur, København: Frydenlund

Nielsen, B.S., Nielsen, K.A. (2016) Critical Utopian Action Research – The potentials of Action Research in the Democratisation of Society In: H. P. N. Hansen, Nielsen, B.S. ; Sriskandarajah, N.; Gunnarsson, E. (eds) *In Commons, Sustainability, Democratization: Action Research and the Basic Renewal of Society.*, Routledge Oxon..

Meadowcroft, J., Langhelle, O. & Ruud, A. (2012) Governance, democracy and sustainable development: moving beyond impasse. In Meadowcroft, J., Langhelle, O. & Ruud, A. (eds.) *Governance, democracy and sustainable development: moving beyond impasse*. Cheltenham: Edward Elgar, pp. 1-13.

Orlien, A. G. (2016): Om krenkelser og tilgivelse i Karlsson Bengt (red.): *Det går for SAKTE...i arbeidet med psykisk helse og rus*

Paaby K.: The Future Scenario Workshop – learning for democracy p. 72 ff in [SIGNALS – local action – success stories in sustainability](#). Oslo, The Ideas Bank Foundation

Robert Jungk og Norbert Müllert: Håndbog i fremtidsværksteder. Politisk Revy. København 1989.

Vasstrøm, M., Lysgård, H.K, Haaland, H., Cruickshank, J., 2017, Legitimitet for bærekraftig utvikling – erfaringer fra Listerregionen, Prosjektrapport, 4/2017, Agderforskning

Vasstrøm, M. (2016) Openings and Closures of the Environmental Planning Horizon Participatory Experiences From Norway. In: Hansen H. P., Nielsen, B.S.; Sriskandarajah, N.; Gunnarsson, E. (eds) *Commons, Sustainability, Democratization: Action Research and the Basic Renewal of Society.*, Routledge Oxon..

Vedlegg 1

Protokoll fra kafédialogen

I denne workshop ble deltakerne oppfordret til å se 10 år fram i tid, drømme og fantasere over spørsmål som: Hva slags utvikling av parsellhagen og vårt lokalområde ser vi for oss? Hvor ønsker vi å være om 10 år – hva er vår visjon? Hva er de "gylne" skritt som kan bringe oss til den ønskede fremtiden og avslutningsvis spurte vi: hvilke konkrete skritt og planer ser vi for oss fra nå av og frem mot 2019 – hvor Oslo er Europas miljøhovedstad.

Deltakerne sirkulerte mellom fire kafébord i tre runder (jfr. Vedlegg med beskrivelse av kafédialogen som metode). Hvert bord hadde sitt spesifikke tema som relaterte seg direkte til utviklingen av parsellhagen helt konkret – men var også inspirert av et utvalg av FNs bærekraftsmål. Her følger en utskrift av det som ble notert på borddukene og senere oppsummert av bordets kafévert:

Tema 1. Ellingsrud parsellhage – et trygt, inkluderende og lett tilgjengelig grøntområde

(Bærekraftsmål 11 – Gjøre byer og samfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige – Spesielt delmål 11.3 „mer inkluderende og bærekraftig urbanisering...forvaltning som gir medbestemmelse i alle land” og delmål 11.7 ”Innen 2030 sørge for allmenn tilgang til trygge inkluderende og lett tilgjengelige grøntområder og offentlige rom..” Indikator for 11.3 ”Proportion of cities with a **direct participation structure of civil society in urban planning and management that operate regularly and democratically”)**

- Åpen hage for alle ☺
- Kontakt med skolen ☺
- Voksnes tilstedeværelse
- Venner og besøkende
- Terapeutisk effekt og sinnsro
- Grønt samfunn, få med flere
- Dele positive erfaringer
- Felles tilhørighet – hyggehave uten å være medlem
- Toalett – viktig for barn, elever
- Språk – alle er velkomne, lære å forstå hverandre
- Læren om hvordan jord – liv – det å dø er, noe som alle går igjennom – ikke splittelse mellom religioner
- Vi reklamerer for parsellhagen, informasjon om hvordan man kommer dit
- Koster lite å bli medlem
- Kafé, kiosk som møtested
- Belysning

Tema 2. Ellingsrud parsellhage – fremmer trivsel og god helse

(Bærekraftsmål 3 – Sikre og fremme god helse for alle - forebygging og folkehelse)

- Inkludere eldre, minoritetsbeboere, ensomme (både unge og gamle)
- Bli synlige! Informasjon til:
 - Pensjonistforening, seniorsenter Furuset
 - Info på sosiale medier
 - Ta kontakt med mennesker vi vet er ensomme – informere og motivere
 - Gi informasjon til Røde Kors
 - Infoplakater i borettslag og på senteret
 - Kirka
- Info på flere språk
- Prosjektmidler – ungdom i jobb
- Markedsdag
- Grønne venner ☺
- Lage turgruppe som kan møtes vinterhalvåret
- Selge salat med grønnsaker fra parsellhagen og suppe
- Lett å komme dit for funksjonshemmede, rullestoler, krykker, folk som ikke orker å gå helt til Mariholtet
- Busker og treer som alle kan plukke fra
- Matlaging, grill og bakerovn
- Urban dyrking utenfor borettslagene
- Lekeapparat til barn – klatrevegg
- Kjøkken på Enga
- Som reklame – ha pallekarmer på senteret, dyrke mat
- Lære å lage mat fra flere kulturer:
 - Ha med oppskrifter/fortelle
 - Ha fokus på sunn mat!
 - Bruke frø fra andre kulturer med lengre vekstsesong

Tema 3. Ellingsrud parsellhage – en arena for praktisk læring om bærekraftig utvikling. Kompetansebygging på tvers av generasjoner

(Bærekraftmål 4 – Sikre inkluderende og rettferdig kvalitetsutdanning for alle og fremme livslang læring (delmål 4.7 "Innen 2030 sikre at alle elever og studenter tilegner seg den kompetansen som er nødvendig for å fremme bærekraftig utvikling, blant annet gjennom utdanning for bærekraftig utvikling og livsstil, menneskerettigheter, likestilling, fremme av fred og ikkevold, globalt borgerskap og verdsetting av kulturelt mangfold og kulturens bidrag til bærekraftig utvikling.")

- *I sirkel stod det skrevet: Gruffefølelse, bevisstgjøring, motivering, kulturutveksling med mer, samhold, ble utdypet med følgende:*
 - helsefremmende, fysisk og psykisk
 - inkluderingstiltak
 - språkutveksling
 - bevise mestrings, undring, selvtillit
 - skolebarn
 - barn
 - barnebarn
 - "for mye strøm i kroppen" – må jordens
 - sanser

- konfliktdepende
- omsorgsutvikling
- pensjonister, besteforeldre
- starte med barna – barnehagen/AKS, naturlig (??) med ungdom
- lage fortellinger
- "Steinerskole" – stimulerer til kreativitet
- indre ro, lander
- lære om økologisk mat
- lære om sunn mat
- motvekt til teknologien – bedre konsentrasjon
- Infotavle, infoplakater, synliggjøre:
 - at vi er et fargerikt nærmiljø
 - se det guddommelige i naturen
 - dyrking kan virke samlende
 - RESPEKT! FOR NATUREN – det som vokser
- Skolehager – fremtidsrettet i Enga? Obligatorisk – inkluderende
- Parsellhagen er et bindeledd mellom generasjonene
- Arbeidstrening, sysselsetting, "hagecrew"
- Enga – klubbhus, fisketur, 10 på toppturer, Østmarka – hva med ungdom!?!?
- "Ungdomstårn"
- MAT 😊
- Vertskap i parsellhagen:
 - Hvordan ta kontakt
 - Fadderordning
 - Er det plass til meg her?
- Geitmyra og andre skolehager
- Ungdomsklubb – samarbeide, dra andre inn i parsellhagen
 - Møteplasser
 - Ungdomshjørne (for sunn mat) – matkurs
 - Lage mat
 - Starte med de som er interessert
 - Sommerkafé
 - Sommerjobb
 - Opptatt av å spise sunt – økologisk, høste, lage sunn mat
 - 2019 – Oslo Miljøhovedstad
- Ny læreplan 2019:
 - Bærekraft
 - Folkehelse
 - Mestring, livsmestring
 - Prosjektlæring
 - Mht kompetansemål – stor interesse blant lærere
 - Lage undervisningsmateriell

Tema 4. Ellingsrud parsellhage – fremmer biologisk mangfold og kretsløpstenkning

(Bærekraftsmål 15 – Beskytte, gjenoppbygge og fremme bærekraftig bruk av jordas økosystemer – Delmål 15.5 "Iverksette umiddelbare og omfattende tiltak for å redusere ødeleggelsen av habitater, stanse tap av biologisk mangfold og inne 2020 verne truede arter og forhindre at de dør ut.")

- Plantebyttning – frøbyttning
- Plante busker og treer for å gjøre hagen permanent – tenke langsiktig
- Bruke bakgrunn til barna
- Bier – bestøvning – inntekt ”Ellingsrudhonning”
- Vekster som bier tiltrekkes av
- Sjekk Pollinatorpassasjen
- Dyrke ulike plantearter – spiselige blomster og urter, medisinsk bruk?
- Kretsløp – planter som gir næring tilbake til jorden, for eksempel sukkererter
- Kompost
- Fra frø til mat marked – mat og kunst
- Samarbeid på tvers av parsellhagene i bydelen, for eksempel et årshjul
- Vinterkurs i hvordan bekjempe skadedyr
- Et område for frosker – froskedam

Hva gjør vi videre i 2018 – 2019

Med utgangspunkt i kafédialogens tre runder ble det satt følgende på planen fremover:

- Årshjul for kurs Alna
- Skrive en rapport fra workshopen
- Enga, kartlegge interesse for klubbhus for Jeger & fiskeri foreningen, DNT, Naturvernforbundet, speideren
- Hver og en av oss sprer info om parsellhagen til minst fem mennesker
- Sjekke Norsk Kolonihageforbund
- ”Se Sogn” – musikkfestival 15 – 16 juni
- 1 000 Åpne Hager 24 juni

Protokollen ble sendt til alle deltakerne.

Vedlegg 2:

Kafédialog

.... more than a method..it’s a way of being together sourced in a philosophy of conversational leadership.”

<http://www.theworldcafe.com>

Kafédialogen tar utgangspunkt i at det ofte er i uformelle møter man opplever betydningsfulle nye samtaler og utvikler gode ideer. På kort tid får man frem mange konkrete innspill og forslag til de tema man ønsker å få belyst. Alle får mulighet til å bidra. Metoden har også en sosial og nettverksbyggende effekt, da man kommer i kontakt med mange mennesker over kort tid.



Foto: Kirsten Paaby

Kafédialogen tar utgangspunkt i et overordnet tema og på hvert kafébord er det ulike undertema, som både inviterer til kritisk refleksjon over eksisterende forhold og til å lage konkrete fremtidsbilder.

Deltakerne roterer mellom kafébordene i tre til fire runder. Under dialogen er det fritt frem for alle tanker, ideer og forslag. Kafédialogen avsluttes med en oppsummering fra hvert kafébord, herunder konkrete forslag til hvordan man kan arbeide videre med de forslag som er kommet frem – på kort sikt og på lang sikt.